

PAPINSKO VIJEĆE »IUSTITIA ET PAX«, *KOMPENDIJ SOCIJALNOG NAUKA CRKVE*,
Kršćanska sadašnjost, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve Hrvatske biskupske
konferencije, Komisija Hrvatske biskupske konferencije »Iustitia et pax«, Zagreb, 2005.

Ivan Tomljenović

Kompendij socijalnog nauka Crkve izvorno je djelo Papinskoga vijeća *Iustitia et pax* objavljeno 2004. Na hrvatskom je pak jeziku ono ugledalo svjetlo dana već godinu dana kasnije.

Ovo je djelo kao svojim naslovnica upućeno ne samo katolicima, već i svim ostalim kršćanima, ali i pripadnicima drugih religija i svim ljudima dobre volje (usp. br. 12). S obzirom na materiju koju obrađuje, a s kojom se čovjek uvijek i iznova susreće u svijetu u kojem živi i raste, usudujemo se reći da je ono nezaobilazni priručnik u kućnoj biblioteci za svakoga tko se smatra intelektualcem – bez obzira bila ta osoba kršćanin ili ne. Kompendij je dakle upućen vjernicima kršćanima, ali ne samo i isključivo njima.

On je rezultat višegodišnjih težnji i, reći će neki, čak i potrebe da se na *cjelokupni i sustavan način* (...) prikaže *socijalno naučavanje koje je plod mudroga razmišljanja Učiteljstva i izraz trajnog zalaganja Crkve u vjernosti milosti Kristova spasenja i u pozornoj skrbi za sudbinu čovječanstva* (br. 8). Stoga bi bilo pogrešno okarakterizirati ovo djelo bilo kao isključivo teoretsko razmišljanje odvojivo od konkretnoga života bilo kao iznošenje nekog zasebnoga nauka Crkve, u konkretnom slučaju socijalnog, odvojivog od onoga iz čega izvire i u što uvire. Upravo suprotno – sve ono što se konkretizira u svakodnevici u pitanjima obitelji, rada i radnika, ekonomije, privrede, politike, okoliša i mnogim drugim, nije ništa drugo doli primjena osnovnih evanđeoskih zasada i načela u danom vremenu i prostoru. Na kraju krajeva, socijalni nauk je i instrument evangelizacije, kako je to Ivan Pavao II iznio još u svojoj enciklici *Centesimus annus* 1991.

Na početku ovoga izdanja je izneseno pismo tadašnjeg državnog tajnika Angela Sodana iza čega slijedi predgovor primatelja pisma, kardinala Martina, predsjednika na početku spomenutog Papinskog vijeća. Zanimljivo – predgovor je objavljen točno godinu dana prije odlaska pape Ivana Pavla II u *kuću Očevu*.

Sam Kompendij je strukturiran u tri veća dijela kojima pretihodi uvod naslovljen kao *Cjeloviti i solidarni humanizam*. U

tome se uvodu već u začetku naglašava kako se u mnogim pitanjima spasenje *tiče i ovoga svijeta* (br. 1). Ovaj svijet jest upravo, slikovito izrečeno, *teren* na kojemu kršćanin djeluje i na kojemu sije plodove po kojima bi se njegovo kršćanstvo, a time i on sam, trebalo prepoznati. Ali ne samo to – već je i samo čovječanstvo *povezano jednom sudbinom koja zahtijeva zajedničko prihvatanje odgovornosti, nadahnute cjelovitim i solidarnim humanizmom* (br. 6).

U prvom velikom dijelu, pojednostavljeno govoreći, izlažu se načela za razmišljanja, u narednom kriteriji za prosuđivanje, a u posljednjem, trećem, smjernice za djelovanje od kojih se polazi (usp. br. 7).

Prvi se dio Kompendija sastoji od četiri poglavlja. Prvo nam od njih govori o planu Božje ljubavi za čovječanstvo nudeći nam kratki prikaz, kronologiju i teološke razloge značenja Božje brige i zauzimanja za čovjeka – od djelovanja u povijesti Izraela, preko Isusa Krista, ispunjenja Očeve ljubavi, pa sve do mjesta, uloge i poslanja Crkve i kulminacije konačnim dovršetkom u eshatonu. Na svršetak se navedenoga poglavlja prirodno naslanja početak idućega koje govori upravo o tom poslanju Crkve u kontekstu socijalnog nauka i naravi samoga nauka. Crkva naime ima ne samo pravo, već i obvezu socijalno evangelizirati jer se svoga nauka *Crkva ne može odreći a da ne porekne samu sebe i svoju vjernost Kristu* (br. 71). U nastavku se Kompendija zatim donosi kratak povijesni prikaz slijeda socijalnih enciklika i njihovih glavnih naglasaka – počam od *Rerum novarum* pa sve do današnjih dana.

Naredna dva poglavlja tvore jezgru Kompendija. Riječ je naime o načelima socijalnog nauka Crkve, zapravo o smjernicama za društveni i osobni život. U prvom od njih (tj. trećem u Kompendiju) govori se, teološkim temeljima i vidicima produbljeno, o vrijednosti ljudske osobe i njezinih prava. Tu će se pronaći, izdvojimo samo ponešto, misli o čovjeku kao jedinstvo duše i tijela, o jedincatosti i neponovljivosti ljudske osobe, o čovjeku kao slici Božjoj, o otvorenosti transcenciji, o društvenim grijesima, o slobodi, o univerzalnosti, neotu-

SPECTRUM
časopis
studenata
KBF-a

RECENZIJE

divosti i nepovredivosti ljudskih prava, pa i o pravu naroda i nacija itd. Iduće poglavlje problematizira načela dostojanstva ljudske osobe, općega dobra, supsidijarnosti, solidarnosti... Ta se načela *tiču društvene stvarnosti u njezinoj cjelokupnosti* (br. 161.) i *upućuju na posljednje temelje koji uređuju društveni život* (br. 163). Dakle, sve su konkretne teme o kojima promišlja socijalni nauk utemeljene na tim načelima i izviru iz njih.

Drugi je dio Kompendija najopsežniji. U njemu je u sedam poglavlja prikazano ono što Crkva naučava o nekima od naj-urgentnijih problema i tema u suvremenom svijetu. Ne treba niti napominjati koliko je važno nadahnuto i biblijski govoriti o obitelji (i, posljedično, o roditeljstvu, o odgoju djece, o čitavom nizu bioetičkih pitanja itd.) kao životnoj stanici društva kad je upravo obitelj sa svih strana danas ugrožena. Ne treba niti napominjati koliko je važno problematizirati naravne temelje ljudskoga rada, i sve ono što izvire iz njega, kad se danas sam rad, a njime i čovjek kao subjekt rada, instrumentalizira u raznovrsne prizemne svrhe. U tom kontekstu jasno je da su neodvojiva pitanja o pravima radnika, o njihovu udruživanju u sindikate i slične organizacije, ali i pitanja gospodarskog života, slobodnog tržišta, mjesta i uloge poduzeća, kapitala i sl. Također, ne treba niti napominjati prijeku potrebu ispravnog govora o političkoj i međunarodnoj zajednici dok se svi vladari pozivaju na narod, na čestitost svoje vlasti i dok se u raznim kutcima Zemlje vode ratovi od čega se mnogi od njih opravdavaju nužnom reakcijom na terorizam, ratom u samobrani itd. I pitanja ekologije, odnosa prema vlastitom okolišu, vodi..., a koja danas unutar civilnoga društva dobivaju sve veći značaj, pronašla su svoje mjesto u Kompendiju. Okoliš se ne smije niti svesti na predmet manipulacije i iskorištavanja, a niti apsolutizirati stavljajući ga iznad ljudske osobe (usp. br. 463). Zalaganje za mir je također jedan od elemenata po kojem se kršćanin prepoznaje – taj mir nije puka odsutnost rata kao što ga gotovo u pravilu tumače mnogi svjetski političari, već je *punina života* (br. 489). Biblijski mir se zasniva *na ispravnu shvaćanju ljudske osobe te zahtijeva izgradnju poretka prema pravednosti i ljubavi* (br. 494). Stoga ne čudi što su na jednom mjestu izrijekom, uz holokaust, izneseni i primjeri genocida XX. stoljeća nad Armencima, Ukrajincima itd. (usp. br. 506), a što u suvremenoj političkoj zbilji nije nimalo oportuno.

Posljednji treći dio naglašava mjesto i ulogu socijalnog nauka unutar crkvenoga djelovanja. Socijalnim naukom pokazuje se socijalna *važnost evanđelja* (br. 521), *odlučuje o naravi, po-*

stavljanju, raščlambi i razvoju socijalnog pastoralala (br. 524), postavlja *uporište za potpunu kršćansku formaciju* (br. 528), *promiče dijalog...* Vjernik laik pozvan je služiti u svim društvenim aspektima što je njihovo bitno obilježje jer se svjetovna narav njihova nasljedovanja Krista ostvaruje upravo u svijetu (usp. br. 541). Valja istaknuti i značenje socijalne kateheze i socijalnog pastoralala, a napose važnost služenja vjernika laika ljudskoj osobi, kulturi, gospodarstvu i politici.

Tekst Kompendija završava zaključkom, svojevrsnim pledoajeom, *Za civilizaciju ljubavi* (kako je to kod nas još davnih govorio Tomislav Janko Šagi-Bunić anticipirajući Kompendij), a koju je svaki kršćanin pozvan graditi i težiti za tim da ta i takva *socijalna ljubav* prožme sve društvene odnose (usp. br. 411).

Nemoguće je ne primijetiti i ne pohvaliti minuciozno napravljena kazala koja zauzimaju gotovo trećinu hrvatskoga izdanja. Zahvaljujući kazalu stvari, čitatelj će lako vidjeti na jednom mjestu koji su dijelovi i reči pojedinih dokumenata, knjiga ili spisa navedeni u samom Kompendiju. Analitičko je pak kazalo još detaljnije – pomoću njega lako možemo, spuštajući se do mikrorazine, vidjeti koju se temu na kojemu mjestu obrađuje u ovome djelu.

I na kraju, valja reći da se ovaj Kompendij ne iscrpljuje njegovim iščitavanjem – on, naravno, niti jest niti kani biti samo-me sebi svrha. Ukoliko to ne bi bilo tako, postajala bi opasnost da Kompendij uđe u okvir neke ideologije (usp. br. 72). Počnemo li promišljati aktivno o pročitanim, to je svakako znak da smo tek na dobrom putu, ali – ipak tek na početku toga istoga puta. Ovo nam djelo nudi jasno strukturirane i utemeljene smjernice ne samo za to kako doći i zadržati se na tom početku, već i na koji način kročiti, polako ali sigurno, naprijed. Taj se put naprijed postiže svakodnevnim djelovanjem kršćanina u svijetu i konkretizacijom određenih poruka koje su, na taj način, nužno potreban odgovor na ono što Kompendij nudi i na što, u konačnici, on poziva. Samo odvažiti se hrabro na taj i takav put znači shvatiti ispravno Kompendij.